

Χρήση, παραγωγή και αξιολόγηση σχολικού βιβλίου
και εκπαιδευτικού υλικού
(με παραδείγματα και ασκήσεις)
Επιμορφωτής: Κυριάκος Μπονίδης,
αναπληρωτής καθηγητής Α.Π.Θ.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

A. Σκοπός

Σκοπός του επιμορφωτικού σεμιναρίου είναι οι συμμετέχοντες/ουσες, αφενός, να γνωρίσουν τη θεωρία, τα πεδία έρευνας και τα κριτήρια αξιολόγησης των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του εκπαιδευτικού υλικού και, αφετέρου, να εφαρμόσουν τις κυριότερες σχετικές ερευνητικές τεχνικές και τα κριτήρια αξιολόγησής τους, καθώς και να παραγάγουν ενδεικτικό έντυπο και ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό.

B. Περιεχόμενα μάθησης, χρονοδιάγραμμα

Εισαγωγή στη θεματική του σεμιναρίου. Προσδιορισμός των όρων: προδιαγραφές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σχολικό βιβλίο, εκπαιδευτικό υλικό, παραγωγή, αξιολόγηση, έρευνα αξιολόγησης.

Ενότητα πρώτη:

A. Θεωρία των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας (προγραμμάτων σπουδών, σχολικών βιβλίων, έντυπου και ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού):

1. Χαρακτηριστικά και λειτουργίες των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας.
2. Η χρήση τους.
3. Η 'κριτική' σε αυτές.
4. Ο/η εκπαιδευτικός, ο/η μαθητής/τρια και το εκπαιδευτικό υλικό.

B. Η ανάπτυξη και η παραγωγή των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας (προγραμμάτων σπουδών, σχολικών βιβλίων, έντυπου και ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού):

1. Ο σχεδιασμός των προγραμμάτων σπουδών και η παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού.
2. Η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού κατά την ανάπτυξη των επίσημων προγραμμάτων σπουδών. Διαδικασίες παραγωγής εκπαιδευτικού υλικού και παραδείγματα
3. Η ανάπτυξη προγραμμάτων διαδικασίας σε επίπεδο σχολικής μονάδας και τάξης και η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού από τον/την εκπαιδευτικό και τους/τις μαθητές/τριες. Διαδικασίες παραγωγής εκπαιδευτικού υλικού και παραδείγματα.

Ενότητα δεύτερη: Η έρευνα και η αξιολόγηση των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας:

A. Εισαγωγικά

1. Σύντομο ιστορικό της έρευνάς τους.
2. Στόχοι και (ιδεολογικές) κατευθύνσεις της σχετικής έρευνας.
3. Η έρευνα των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην Ελλάδα.

B. Πεδία έρευνας και ερευνητική διαδικασία:

1. Η έρευνα της διαδικασίας παραγωγής και της εισαγωγής τους στην εκπαίδευση.
2. Η έρευνά των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως 'προϊόντων', η ανάλυση του κειμένου και του περι-κειμένου τους ως μέσων πολιτικών, πληροφοριακών και παιδαγωγικών: (I) από ιδεολογική σκοπιά, (II) από επιστημονική σκοπιά, (III) από παιδαγωγική σκοπιά και (IV) από άποψη μορφής και περιεχομένου βάσει κριτηρίων.
3. Η έρευνα του τρόπου χρήσης των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας η έρευνα της άποψης των ομάδων αποδοχής γι' αυτές.
4. Ερευνητικές τεχνικές και 'παραδείγματα' ανάλυσης (με ασκήσεις στην έρευνα των εν χρήσει επίσημων προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας-εργασία σε ομάδες).

Γ. Η αξιολόγηση:

- 1, Η διαδικασία της αξιολόγησης
2. Κριτήρια αξιολόγησης των προδιαγραφών της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Στ. Ενδεικτική βιβλιογραφία**1) Βασική**

- Apple, M.-W. (1980), *Ιδεολογία και Αναλυτικά Προγράμματα*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Apple, M. & Christian-Smith, L.K. (1991), *The politics of the textbook*, New York-London: Routledge.
- Βρεττός, Γ & Καψάλης, Α. (1997), *Αναλυτικό Πρόγραμμα. Σχεδιασμός-αξιολόγηση-αναμόρφωση*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Car, W. & Kemmis, S. (1997), *Για μια κριτική εκπαιδευτική θεωρία: εκπαίδευση, γνώση και έρευνα δράσης*, μτφρ. Α. Λαμπράκη-Παγανού, Ε. Μηλίγκου, Κ. Ροδιάδου-Αλμπάνη, Αθήνα: Κώδικας.
- Frey, K. (1986), *Η μέθοδος project. Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*, Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Johnsen, B.E., (1993), *Textbooks in the kaleidoscope- A critical survey of literature and research on educational texts*, Oxford. Manion & Cohen (1997), *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*, Αθήνα: Έκφραση
- Κατσαρού, Ε. (2008). Το σχολικό εγχειρίδιο ως παράγοντας και προϊόν κοινωνικών διαδικασιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, *Επιστήμες της Αγωγής*, 4/2008, σσ. 105-122.
- Καψάλης, Α., Χαραλάμπους, Δ. (1995), *Το σχολικό εγχειρίδιο. Θεσμική εξέλιξη και σύγχρονη προοπτική*, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Kress, G. & Van Leeuwen, L. (1996). *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Kress, G. & Van Leeuwen, Th. (2010), *Η ανάγνωση των εικόνων*, Θεσσαλονίκη: επίκεντρο.
- Μπονίδης, Κ. (2004), *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας: διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Μπονίδης, Κ. (2005) «Η αξιολόγηση των σχολικών βιβλίων: διαδικασία και κριτήρια αξιολόγησης», στο: Βέικου (επιμ.) *Διδακτικό βιβλίο και εκπαιδευτικό υλικό στο σχολείο: Προβληματισμοί, δυνατότητες, προοπτικές* (Πρακτικά συνεδρίου που οργάνωσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Θεσσαλονίκη 17-19 Φεβρουαρίου 2005), Θεσσαλονίκη: Ζήτη, σσ. 106-119.
- Μπονίδης, Κ. (2009) «Κριτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις στην έρευνα των σχολικών βιβλίων: θεωρητικές παραδοχές και 'παραδείγματα ανάλυσης», *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, τ. 13, σσ. 86-122.
- Μπονίδης, Κ. (2011), *Προδιαγραφές της εκπαιδευτικής διαδικασίας: θεωρία, σχεδιασμός, έρευνα*, Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Χατζηγεωργίου, Ι. (1999), *Γνώθι το curriculum*, Αθήνα: Ατραπός.

2) Ενδεικτική γενική βιβλιογραφία**Ελληνόγλωσση**

- Barthes, R. (1988), *Εικόνα-Μουσική-Κείμενο*, μτφρ. Γ. Σπανός, Πλέθρον, Αθήνα.
- Βέικου (επιμ.) *Διδακτικό βιβλίο και εκπαιδευτικό υλικό στο σχολείο: Προβληματισμοί, δυνατότητες, προοπτικές* (Πρακτικά συνεδρίου που οργάνωσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, :Θεσσαλονίκη 17-19 Φεβρουαρίου 2005), Θεσσαλονίκη: Ζήτη
- Bernstein, B. (1989), *Παιδαγωγικοί Κώδικες και Κοινωνικός Έλεγχος*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Breakwell, G. (1995), *Η συνέντευξη*, μτφρ.-επιμ. Α. Κάντας, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Βρεττός, Ι. (1999). *Εικόνα και Σχολικό Εγχειρίδιο*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

- Bruner, J. (1961), *Η διαδικασία της Παιδείας*, μτφρ. Χρυσάνθη Κληρίδη, Αθήνα: Καραβία.
- Γκότοβος, Θ./Μαυρογιώργος, Γ./Παπακωνσταντίνου, Π. (1984), *Κριτική Παιδαγωγική και εκπαιδευτική πράξη*, Γιάννενα: Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- Foucault, M. (1982), *Ιστορία της σεξουαλικότητας*, τόμ. 1 & 2, μτφρ. Γκλ. Ροζάκη. Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα.
- Foucault, M. (1987), *Η αρχαιολογία της γνώσης*, μτφρ. Κ. Παπαγιώργης. Αθήνα: Εξάντας
- Foucault, M. (1993), *Οι λέξεις και τα πράγματα: Μια αρχαιολογία των επιστημών του ανθρώπου*, μτφρ. Κ. Παπαγιώργης. 2η έκδ., Αθήνα: Εκδόσεις Γνώση.
- Fritzsche, K- P. (1992α), "Τα σχολικά εγχειρίδια ως αντικείμενο έρευνας", *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, τ.17, σσ. 73-181.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003), *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική
- Καραγεώργος, Δ. (1999), «Προγράμματα-Βιβλία στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση», στο ΥΠΕΠΘ/ΠΙ, *Αναβάθμιση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*. Πρακτικά Ημερίδας (6-3-1997), Αθήνα, σ. 27.
- Κασσωτάκης, Μ. (1981), *Η αξιολόγηση της επιδόσεως των μαθητών*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κασσωτάκης, Μ. (2004), «Η Αναμόρφωση του Αναλυτικού Προγράμματος της Ελληνικής Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κατά την περίοδο 1990-2002: Προσπάθειες και προβλήματα», στο: Παπακωνσταντίνου, Θ. - Λαμπράκη - Παγανού, Α. (επιμ.), *Πρόγραμμα Σπουδών και Εκπαιδευτικό Έργο στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Τμήμα Φ.Π.Ψ, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, σσ. 21-60.
- Κατσαρού, Ε. (2007). Ο ρόλος του μαθητή όπως προδιαγράφεται στα νέα σχολικά εγχειρίδια της Νεοελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο: κριτική θεώρηση, *Αριάδνη - επιστημονική επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής*, 13, σσ. 244-265.
- Καψάλης, Α., Μπονίδης, Κ., Σιπητάνου, Α. (επιμ.) (2000), *Η εικόνα του άλλου/γείτονα στα σχολικά βιβλία των βαλκανικών χωρών (πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 16-18 Οκτωβρίου 1998)*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Kress, G. & Van Leeuwen, Th. (2010), *Η ανάγνωση των εικόνων*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Κρίβας, Σ. (1995), *Παιδαγωγική Επιστήμη: Βασική Θεματική*, Αθήνα: Gutenberg.
- Κουλουμπαρίτση, Α. (2003). *Η Κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, τα Σχολικά Βιβλία και τη Διδακτική Πράξη: Συστημική Συσχέτιση και Αξιολόγηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κουτσελίνη-Ιωαννίδου, Μ. (1996). Θεωρητικό Πλαίσιο για την Αξιολόγηση των Διδακτικών Εγχειριδίων, *Νέα Παιδεία*, τχ.79.
- Κωνσταντινίδου, Ευθ. (2000), *Η κατασκευή της εθνικής ταυτότητας στα ελληνικά σχολικά βιβλία ιστορίας: μια κριτική κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση*, (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή), Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.
- Ματσαγγούρας, Η. & Χέλμης, Σ. (2003), «Παραγωγή εκπαιδευτικού Υλικού στην Εκπαίδευση», στο Β. Ψαλλιδάς (επιμ.), *Σχεδιασμός και Παραγωγή Εκπαιδευτικού Υλικού για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Πανελλήνιο Συμπόσιο Ελληνικής Εταιρείας. Αθήνα: Λιβάνη.
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). Τα Πραγματολογικά Κείμενα στα Σχολικά Εγχειρίδια, *Νέα Παιδεία*, τχ.111.
- Μαυρογιώργος, Γ. (1983), «Σχολικό Πρόγραμμα και Παραπρόγραμμα», *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 13, σσ. 74-81.
- Meyer, E. (1987), *Ομαδική διδασκαλία: θεμελίωση και παραδείγματα*, μτφρ. Λευτέρη Κουτσούκη, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Μιχαηλίδης, Κ. (1984), *Εισαγωγή στην ερμηνευτική: Μια διαγραφή του ερμηνευτικού λόγου*, Λευκωσία.
- Μονάδα Έρευνας Σχολικού Βιβλίου (επιμ.) (1995), *Σχολικά εγχειρίδια βαλκανικών χωρών*. Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης.
- Μπαγάκης, Γ. (επιμ) (2004), *Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα*, εκδ. Μεταίχμιο,

- Μπέργκερ, Π. & Λούκμαν, Τ. (2003), *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*, μτφρ Κ. Αθανασίου, Αθήνα: Νήσος.
- Μπίκος, Κ. (1990), *Βελτίωση των κοινωνικών σχέσεων στη σχολική τάξη. Ο κοινωνικοπαιδαγωγικός ρόλος του βιβλίου*, Θεσσαλονίκη: Βιβλιοεκδοτική Αναστασάκη.
- Μπονίδης, Κ. (1998), «Ζητήματα έρευνας του περικειμένου των εγχειριδίων: Εθνικά αυτοστερεότυπα και ετερο-στερεότυπα στην εικονογράφηση των εγχειριδίων 'η Γλώσσα μου' του Δημοτικού Σχολείου», *Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα: "Ελληνική παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα"*, Αθήνα: Ατραπός, σσ. 239-246.
- Μπονίδης, Κ. (1998), *Έρευνα των προδιαγραφών της διδασκαλίας στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση ... υπό το πρίσμα της Παιδαγωγικής της Ειρήνης* (ανέκδοτη διατριβή επί διδακτορία), Τομέας Παιδαγωγικής, Φιλοσοφική Σχολή, Α.Π.Θ.
- Μπονίδης, Κ. (2012), «Η Ανάλυση Περιεχομένου ως μια πολυμεθοδολογική (μεικτή) ποιοτική προσέγγιση στην ανάλυση κειμένων». Στο: Μάριος Πουρκός (επιμ.), *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική έρευνα: επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα των προοπτικών διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού*, Αθήνα: «ΙΩΝ Μαρία Παρίκου & Σια ΕΠΕ».
- Μπονίδης, Κ. & Χοντολίδου, Ε. (1997), «Έρευνα σχολικών εγχειριδίων: από την ποσοτική Ανάλυση Περιεχομένου σε ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης - το παράδειγμα της Ελλάδας», στο: Μ. Βάμβουκας, Α. Χουρδάκης (επιμ.), *Παιδαγωγική Επιστήμη στην Ελλάδα και στη Ευρώπη-Τάσεις και προοπτικές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 188-224.
- Μπονίδης, Κ., Αντωνίου, Φ., Μπουραντάς, Ό. (2002β) «Ο εθνικός 'εαυτός' και ο εθνικός 'άλλος' στην εικονογράφηση των ελληνικών και τουρκικών σχολικών εγχειριδίων του γλωσσικού μαθήματος», *περ. Μακεδόν*, τ. 10, σσ. 77-92.
- Μπονίδης, Κ., Λουκίδου, Δ., Αντωνίου, Φ., Μπαλαμπάνη, Κ., Μπουραντάς, Ό., (2002α) «Το μάθημα της Ιστορίας στη Γ' τάξη του Γυμνασίου: Μία έρευνα δράσης με στόχο την ποιοτική αναβάθμισή του», *περ. Νέα Παιδεία*, τ. 101, , σσ. 140-151.
- Νούτσος, Π.Χ. (1979), *Προγράμματα μέσης εκπαίδευσης και κοινωνικός έλεγχος (1931-1973)*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Νούτσος, Χ. (1983), *Διδακτικοί στόχοι και αναλυτικό πρόγραμμα: κριτική μιας σύγχρονης παιδαγωγικής ιδεολογίας*, Γιάννενα: Δωδώνη.
- Παμπούρη, Α. (1997), *Η έρευνα δράσης ως μέθοδος επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών*, (ανέκδοτη μεταπτυχιακή εργασία), Θεσσαλονίκη: Τομέας Παιδαγωγικής, Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ.
- Πηγιάκη, Π. (1998), *Προετοιμασία, σχεδιασμός και αξιολόγηση της διδασκαλίας*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Πυργιωτάκης, Ι. (1990), «Ερμηνευτική», *Παιδαγωγική - Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια - Λεξικό*, τ. 4, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 2132-2134.
- Σολομών, Ι.-Κουζέλης, Γ. (επιμ) (1994), *Πειθαρχία και Γνώση*, Αθήνα: Ε.Μ.Ε.Α.
- Τσιβάς, Α.(2001). «Ο Εκπαιδευτικός ως Παραγωγός Εκπαιδευτικού Υλικού», στο Κ. Ουζούνης και Α. Καραφύλλης (επιμ.), *Ο Δάσκαλος του 21^{ου} Αιώνα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Ξάνθη: Εκδόσεις Σπανίδα.
- Φίλιας, Β. (εποπτεία) (1998)², *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg.
- Φλουρής, Γ. (1986), *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία μάθησης*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Φλουρής, Γ. (1995), 'Αναντιστοιχία εκπαιδευτικών σκοπών, αναλυτικού προγράμματος, εκπαιδευτικών μέσων: Μερικές όψεις της εκπαιδευτικής αντιφατικότητας', Στο: Α. Καζαμίας - Μ. Κασσωτάκης (επιμ.), *Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές Ανασυγκρότησης και Εκσυγχρονισμού*, Αθήνα: Σείριος, σσ. 328-367.

- Φλουρής, Γ. (2000), *Αναλυτικά Προγράμματα για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Φλουρής, Γ. & Ιβρίντελη, Μ. (2000). Η Εικόνα των Βαλκάνιων Γειτόνων μας στα Αναλυτικό Πρόγραμμα και τα Σχολικά Εγχειρίδια του Δημοτικού Σχολείου. Στο Α. Καψάλης και άλ. (επιμ.) (2000), *Η Εικόνα του «Άλλου»/Γείτονα στα Σχολικά Βιβλία των Βαλκανίων Χωρών*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Φλουρής, Γ. - Πασιάς Γ., «Σχολική Γνώση και Προγράμματα Σπουδών: 'Συστήματα Γνώσης', 'Καθεστώς Αλήθειας' και 'Πολιτικές Ρύθμισης' στη Γενική Εκπαίδευση (1980-2000)», στο: Μπαγάκης, Γ. (επιμ.), *Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα*, εκδ. Μεταίχμιο, σσ. 125-137.
- Φραγκουδάκη, Α. (1987), *Τα αναγνωστικά βιβλία του δημοτικού σχολείου. Ιδεολογικός πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία*, Αθήνα: Οδυσσέας.
- Φραγκουδάκη, Α. & Δραγώνα, Θ. (1998), *Τι είν' η πατρίδα μας;*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια.
- Χρυσαιφίδης, Κώστας (1994), *Βιωματική-επικοινωνιακή διδασκαλία: η μέθοδος project*, Αθήνα: Gutenberg.
- Westphalen, K. (1982), *Αναμόρφωση των Αναλυτικών Προγραμμάτων: εισαγωγή στη μεταρρύθμιση του curriculum/μετ. Ι. Πυργιωτάκη, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.*

Ξενογλωσση

- Agger, B. (1998), *Critical social theories*, Colorado: WestviewPress.
- Altricher, H., Posch, P., Somekh, B. (1993), *Teachers Investigate their Work*, London: Routledge.
- Apple, M. (1979), "Curriculum and Reproduction", *Curriculum Inquiry*, 9, (3) : 251-57.
- Apple, M.W. (2001), *Educating the 'Right' Way: markets, standards, God, and inequality*, New York: Routledge.
- Bakhtin, M. (1986), *Speech Genres and Other Late Essays*, University of Texas Press.
- Bakhtin, M. (1981), *The Dialogical Imagination*, University of Texas Press.
- Balkan Colleges Foundation (ed.) (1998), *The Image of the Other. Analysis of the high-school textbooks in History from the Balkan countries*. Sofia, Corvette Printing House.
- Bastian, J. & Gudjons, H. (1998), *Das Projektbuch II. Über die Projektwoche hinaus-Projektlernen im Fachunterricht*, Hamburg: Bergmann+Herbig Verlag.
- Bergess, R. (ed.) (1982), *Field Research: a Sourcebook and Field Manual*, London: Routledge.
- Bernstein, B. (1990), *The Structuring of Pedagogik Discourse*, London and New York: Routledge.
- Bernstein, B. (1996), *Pedagogy, Symbolic Control and Identity: Theory, Research, Critique*, London: Taylor & Francis.
- Bos W., Tarnai C. (Hrsg.) (1989), *Angewandte Inhaltsanalyse in Empirischer Pädagogik und Psychologie*, Maxmann Wissenschaft.
- Bourdieu, P. (1991), *Language and Symbolic Power*, Cambridge. Μεταφρασμένο στα ελληνικά (1999): *Γλώσσα και συμβολική εξουσία*, μτφρ.Κ. Καψαμπέλη, Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου Α. Καρδαμίτσα.
- Bryman, A. (1990), *Quantity and Quality in Social Research*, London: Unwin Hyman.
- Bulmer, M. (ed.) (1991), *Sociological Research Methods. An introduction*, London: MacMillan.
- Choppin, A. (1992), "Aspects of design", στο: Bourdillon, H. (ed), *History and Social Studies - Methodologies of Textbook Analysis (Report of the educational research workshop held in Braunschweig 11-14 September 1990)*, Amsterdam/Lisse: Swets & Zeitlinger, σσ. 85-95.
- Coulthard, C., (1995), *Critical Discourse Analysis*, London: Routledge.
- Danner, H. (1998), *Methoden geisteswissenschaftlicher Pädagogik*, München: Reinhardt.
- Denzin, N. (1991), *Images of Postmodern Society. Social Theory and Contemporary Cinema*, London: SAGE Publications.
- Dewey, J. (1980), *Εμπειρία και Εκπαίδευση*, μτφρ. Λέανδρος Πολενάκης, Αθήνα: Γλάρος.

- Diekmann, A. (1998), *Empirische Sozialforschung*, Hamburg: rororo.
- Dilthey, W. (1961), «Die Entstehung der Hermeneutik», 5ος τόμος, στο: Dilthey, W., *Gesammelte Schriften*, Stuttgart-Goettingen.: Teubner, σσ. 317-338.
- Dilthey, W. (1990), *Der Aufbau der geschichtlichen Welt in der Geisteswissenschaften*, 3. Aufl., Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- Edgerton, S. H. (1995), 'Curriculum Politics and Policies, in: Husen, T. - Postlethwaite, T. N.(eds), *The International Encyclopedia of Education*, vol. 3, second edition, New York: Pergamon, p.1334.
- Eisner, E. (1999), "Educational reform and the ecology of schooling", in Ornstein, A. – Behar-Horenstein, L. (eds), *Contemporary issues in curriculum*, Boston: Allyn & Bacon, σσ. 539-553.
- Ellen, R.F. (ed.) (1992), *Ethnographic Research*, London: Academic Press.
- Elliot, J. (1991), *Action Research for Educational Change*, Milton Keynes: Open University Press.
- Eraud, M. (ed) (1991), *Education and the Information Society*, London: Cassell/Council of Europe.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1995), *Critical Discourse Analysis: The critical study of the language*, London and New York: Longman.
- Fairclough, N. (1996), «Technologisation of discourse», στο: Caldas-Coulthard, C. & Coulthard, M. (επιμ.), *Texts and Practices: Readings in Critical discourse analysis*, London and New York: Routledge.
- Fairclough, N. & Wodak, R. (1997), «Critical Discourse Analysis», στο: Van Dijk, T.A. (επιμ.) (1997). *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: multidisciplinary introduction*, 2. London: Sage Publications.
- Flick, U. (1998), *Qualitative Forschung*, Hamburg: rororo.
- Foucault, M. (1979) *Discipline and Punish: The birth of the prison*, μεταφ. Α. Sheridan. New York: Vintage House.
- Foucault, M. (1980), *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977*. Hassocks, Sussex: Harvester Press.
- Fritzsche, K.P. (Hrsg.) (1992β), *Schulbuch auf dem Prüfstand*, Studien zur Interkationalen Schulbuchforschung-Schriftreihe des Georg-Eckert-Instituts, 75, Frankfurt/Main: M. Diesterweg.
- Frow, J & Morris, M. (2000) «Cultural Studies», στο: Denzin, N. & Lincoln, Y. (επιμ.), *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., σσ. 315-346.
- Früh, W. (1991), *Inhaltsanalyse-Theorie und Praxis*, München: Oeschlaeger.
- Fullan, M. & Stiegelbauer S. (1991), *The new meaning of educational change*, London : Cassell.
- Gadamer, H.-G. (1990), *Gesammelte Werke, Bd 1 Heremeneutik: Wahrheit und Methode: Grundzuege einer philosophischen Hermeneutik*, 6. Aufl., Tuebingen: Mohr.
- Gamson, (2000) «Sexualities, Queer Theory and Qualitative Research», στο: Denzin, N. & Lincoln, Y. (επιμ.), *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., σσ. 347-365.
- Garfinkel, H. (1967), *Studies in ethnomethodology*, N.J.: Prentice Hall.
- Goldsmith, E. (1984), *Research into illustration: An approach and a review*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Habermas, J. (1971), «Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz», στο: Habermas, J. & Luhmann, N, *Theorie der Gesellschaft*, Frankfurt.
- Habermas, J. (1983), *Moralbewusstsein und kommunikatives Handeln*, Frankfurt.
- Habermas, J. (1991), *Texte und Kontexte*, Frankfurt.
- Hamersley, M. (ed.) (1993), *Social Research*, London: SAGE Publications.
- Hargreaves, A. (1995), *Changing teachers, changing times*, London: Cassell.

- Hargreaves, A. (2003), *Teaching in the knowledge society: Education in the age of insecurity*, , Buckingham: Open University Press.
- Hartley, J. (1985), *Designing instructional text*, London: Kogan Page, New York: Nichols.
- Heinze-Prause, R. & Heinze, T. (1996), *Kulturwissenschaftliche Hermeneutik*, Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Hollingsworth, S. (ed.) (1997), *International Action Research: A Casebook for Educational Reform*, London: The Falmer Press.
- International Association for the Study of Pain. Task Force on Professional Education (1991), *Core curriculum for professional education in pain*, Seattle: IASP Publications.
- International Journal of Qualitative Studies in Education*.
- Jäger, S. (1993), *Kritische Diskursanalyse*, Duisburg: Diss-Studien.
- Jäger, S. (2000), «Diskurs und wissen. Theoretische und methodische Aspekte einer Kritischen Diskurs- und Dispositivanalyse», στο: Keller R. /, Hirsland A., Schneider W., Viehöver W. (Hg.), *Handbuch Sozialwissenschaftliche Diskursanalyse*, Opladen (Leske + Budrich), σσ. 83-114.
- Jäger, S. (2004)⁴, *Kritische Diskursanalyse, Eine Einführung*, Münster: Unrast.
- Jäger M. & Jäger S. (2007), *Deutungskämpfe. Theorie und Praxis Kritischer Diskursanalyse*. Medien, kultur, kommunikation, Wiesbaden: VS-Verlag.
- Kemmis, W. & MacTaggart, R. (ed.) (1988), *The action research reader*, Victoria: Deakin University.
- Kennedy, K.J. (1995), 'An analysis of the policy contexts of recent curriculum reforms efforts in Australia, Great Britain and the United States', in: Carter, D.-O'Neil, M. (eds), *International perspectives on educational reform and policy implementation*, London: Falmer press.
- Kincheloe, J. & MacLaren, P. (2000) «Rethinikg Critical Theory and Qualitative Research», στο: Denzin, N. & Lincoln, Y. (επιμ.), *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., σσ. 279-314.
- Klafki, W. (1971), «Erziehungswissenschaft als kritisch-konstruktive Theorie: Hermeneutik – Empirie –Ideologiekritik», *Zeitschrift fuer Pädagogik*, σσ. 351-385.
- Klafki, W. (1973), «Hermeneutisches Verfahren in der Erziehungswissenschaft», *Funkkolleg*, 3, Frankfurt: χ.ε., σσ. 126-153.
- Klafki, W. (1985), *Neue Studien zur Bildungstheorie und Didaktik: Beiträge zur kritisch-konstruktiven Didaktik*, Weinheim : Beltz.
- Kress, G. & Van Leeuwen, Th. (1996), *Reading images - The Grammar of Visual Design*, New York: Routledge.
- Kress, G. & Van Leeuwen, Th. (2001), *Multimodal discourse. The modes and media of contemporary communication*, London: Arnold.
- Kress, G. (1989), *Communication and Culture*, Sidney: New South Wales University Press.
- Kress, G. (1989), *Linguistic processes in sociolcultural practise*, London.
- Kress, G. (1989), *Γλωσσικές διαδικασίες σε κοινωνικοπολιτισμική πρακτική*, μτφρ. Ε. Γεωργιάδη, Αθήνα: Σαββάλας.
- Kress, G. (1992), "Explanation in visual communication", report to the ESPRIT II Basic Research Project on Explanation, Working Group 326.
- Krippendorff, Klaus (1980), *Content Analysis-An introduction to its methodology*, Newbury park: Sage Publications.
- Kristeva, J. (1980), *Desire in language*, Oxford: Routledge.
- Lamnek, S. (1995), *Qualitative Sozialforschung*, τ. 1+2, Weinheim: Beltz.
- Laubig, M., Peters, H., Weinbrenner, P. (1986), *Methodenprobleme der Schulbuchanalyse*, Bielefeld.

- Leeuwen, Th. van (1992), "The Schoolbook as a multimodal Text", *Internationale Schulbuchforschung*, 1, σσ. 35-58.
- Longstreet, W.S. –S Hane (1993), *H. Curriculum for a new millennium*, Boston: Allyn & Bacon.
- Lyotard, F.J. (1993), *Η μεταμοντέρνα κατάσταση*, Αθήνα: Γνώση.
- Mayring, Ph. (1993), *Qualitative Inhaltsanalyse-Grundlagen und Techniken*, Weinheim: Deutscher Studien Verlag.
- McCormick, R. & James M. (1990), *Curriculum evaluation in schools*, London: Routledge.
- Mclaren, P. (1989), *Life in schools : An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education*, New York: Longman.
- McTaggart, R. (ed.) (1997), *Participatory action research*, New York: State University of New York.
- Mehlinger, H.D., (Ed.) (1981), *Unesco Handbook for the Teaching of Social Studies*, Paris: Indiana University, Bloomington. Social Studies Development Center, United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization.
- Merten, K. (1995), *Inhaltsanalyse. Einführung in Theorie, Methode und Praxis*. 2. Aufl. Opladen, Westdeutscher Verlag.
- Moser, H. (1978), *Aktionsforschung als kritische Theorie der Sozialwissenschaften*, Munchen : Kosel-Verlag.
- Olechowski, R. (Hrsg.) (1995), *Schulbuchforschung*, Frankfurt: Peter Lang.
- Paffrath, H.F. (Hg.) (1987), *Kritische Theorie und Paedagogik der Gegenwart*, Weinheim: Deutscher Studien Verlag.
- Parker, I. (1992), *Critical Analysis for social and individual psychology*, London. Routledge
- Peeck, J. (1994), «Wissenserwerb mit darstellenden Bildern», στο: Weidenmann, B. (επιμ.) *Wissenserwerb mit Bildern: Instruktionale Bilder in Printmedien, Film/Video und Computerprogrammen*, Bern: Verlag Hans Huber, σσ. 59-94.
- Peters, M., (1995), "Educational reform and the politics of the curriculum in New Zealand", in: Carter, D. - O' Neil, M. (eds), *International perspectives on educational reform and policy implementation*, London: Falmer press.
- Petersen, J. (1987), *Paedagogische Argumentation und didaktische Forschung I*, Kiel: Baerbel Mende.
- Pettersson, R. (1988), «Interpretation of Image Content», στο: *Educational communication and Technology Journal*, 36/1, σσ. 45-55.
- Pettersson, R. (1994), «Visual Literacy und Infologie», στο: Weidenmann, B. (επιμ.), *Wissenserwerb mit Bildern: instruktionale Bilder in Printmedien, Film/Video und Computerprogrammen*, Bern: Hans Huber, σσ. 215-235.
- Pingel, F. (1999), *Unesco Guidebook on Textbook Research and Textbook Revision*. Hannover: Verlag Hahnsche Buchhandlung.
- Plank, D.N. (1998), 'Why school reform doesn't change schools : Political and organizational perspectives', in Boyle, W.- Kerchner, C. (eds), *The politics of Excellence and choice in education*, London: Falmer press.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987), *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behavior*, London: Sage.
- Potter, J. & Wetherell, M. (1995), «Discourse analysis», στο: Smith, J.A., Harre, R, Langenhove (επιμ.), *Rethinking methods in psychology*, London: Sage.
- Ritsert, J. (1972), *Inhaltsanalyse und Ideologiekritik. Ein Versuch über kritische Sozialforschung*, Frankfurt: Athenaem.
- Rosengren, Karl-Erik (1981), *Advances in Content Analysis*, Beverly Hills: Sage Publications.
- Rust, H., (1980), *Struktur und Bedeutung. Studien zur qualitativen Inhaltsanalyse*, Berlin: Spiess.
- Rust, H., (1981), *Methoden und Probleme der Inhaltsanalyse*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.

- Rustemeyer, R. (1992), *Praktisch-Methodische Schritte der Inhaltsanalyse*, Münster: Aschendorff.
- Schellenberger, H. (1973), *Das Schulbuch-Produkt und Faktor gesellschaftlicher Prozesse*, Düsseldorf: Aloys Henn Verlag.
- Schnaitmann, W.G. (Hrsg.) (1996), *Theorie und Praxis der Unterrichtsforschung*, Donauwoerth: Auer Verlag.
- Shubert, W. (1986), *Curriculum : Perspective, Paradigm and Possibility*, New York: MacMillan.
- Skilbeck, M. (1995), 'Curriculum renewal', in: *International Encyclopedia of Curriculum*, vol. 3, p.1339.
- Smith, H.W. (1975), *Strategies of Social Research. The Methodological Imagination*, London: Prentice Hall.
- Somekh, B., & Davis, N (ed.) (1998), *Using Information Technology effectively in Teaching and Learning*, London and New York: Routledge.
- Stefan H., R.K. (eds.) (1995), *Didaktik and/or curriculum*, Kiel: Institut für die Pädagogik der Naturwissenschaften.
- Strauss, A. (1998), *Grundlagen qualitativer Sozialforschung*, München: W. Fink.
- Strietzel, H. (1989), *Das Schulbuch im Unterricht*, Berlin: Volk und Wissen.
- Taylor, P. – Richards (1979), C., *An Introduction to curriculum studies*. New York: Humanities press.
- Thierney, G. (2000), «Undaunted Courage: Life history and the Postmodern Challenge», στο: Denzin, N. & Lincoln, Y. (επιμ.), *Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., σσ. 537-553.
- Thoeny, G. (1992), *Philosophie und Paedagogik bei Wilhelm Dilthey und Herman Nohl*, Stuttgart: Haupt.
- Van Dijk, T.A. (ed.) (1985), *Handbook of Discourse Analysis*, New York: Academic Press.
- Van Leeuwen, T. & Jewit, C. (επιμ.) (2001), *Handbook of visual analysis*, London: SAGE.
- Van Leeuwen, T. & Kress, G. (1995), "Critical Layout Analysis", *Internationale Schulbuchforschung*, 1, Diesterweg, Frankfurt, σσ. 25-43.
- Van Leeuwen, T. & Selander, S. (1995), «Picturing 'our' heritage in the pedagogik text: layout and illustrations in an Australian and a Swedish history textbook», *Curriculum studies*, 27/5, σσ. 501-522.
- Van Leeuwen, T. (1992), "The Schoolbook as a Multimodal Text", *Internationale Schulbuchforschung*, 1, Frank
- Van Parreren, C.F. (1983), "Teaching pupils to 'read' pictures" στο: Bried R. (Ed.), *Media science*, Butterworth, Durban, σσ. 65-71.
- Wagner, H.J. (1999), *Rekonstruktive Methodologie*, Opladen: Leske+Budrich.
- Watson, R. (1997), «Ethnomethodology and Textual Analysis», στο: Silverman, D. (επιμ.), *Qualitative Research. Theory, Method and Practice*, London: SAGE.
- Weidenmann, B. (Hrsg.) (1994), *Wissenserwerb mit Bildern: instruktionale Bilder in Printmedien, Film/Video und Computerprogrammen*, Hans Huber, Bern, σσ. 59-94.
- Weinbrenner P. (1992). Methodologies of Textbook Analysis Used Today. In H. Bourdillon (ed.), *History and Social Studies- Methodologies of Textbook Analysis* Amsterdam: Swets and Zeitlinger.
- Wilson, C. Th. et al. (1981), *The design of printed instructional materials: research on illustrations and typography*, Washington: National Institute of Education.
- Wittrock, C.M. (ed.) (1985), *Handbook of research on teaching*, Third Edition, New York: Macmillan Publishing Company.
- Wodak, R. (επιμ.) (1989), *Language, Power and Ideology*, Amsterdam: Benjamins.

3) Δικτυακοί τόποι

www.gei.de (Georg Eckert Institut για την Διεθνή Έρευνα των Σχολικών Βιβλίων)